

CHET TILI O‘QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA TA’LIMDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR

Maxmudova Sabina Qodirjon qizi

Is’hoqxon Ibrat nomdagi Namangan davlat chet tillari instituti 2-kurs talabasi

Xo‘janazarova Nozima

Is’hoqxon Ibrat nomdagi Namangan davlat chet tillari instituti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi globallashuv davrida chet tilini o‘qitishning ahamiyati, ta’lim jarayonida uchraydigan asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari haqida so‘z yuritiladi. Shuningdek, zamonaviy ta’lim tizimida innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning samarali usullari, ularning o‘quvchilar motivatsiyasiga, nutq va kommunikativ ko‘nikmalariga ijobiy ta’siri tahlil qilinadi. Maqola zamonaviy o‘qituvchilar uchun metodik qo‘llanma sifatida xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: chet tili, innovatsion texnologiyalar, motivatsiya, interfaol metodlar, ta’lim sifati, AKT.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari shiddat bilan rivojlanayotgan davrda chet tilini o‘rganish inson hayotining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Xalqaro miqyosdagi aloqalar, ilm-fan, turizm, biznes va diplomatiya sohalarida muvaffaqiyatga erishish uchun chet tillarini bilish muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, ingliz tili bugungi kunda xalqaro muloqot tili sifatida e’tirof etilgan bo‘lib, uni puxta egallash yoshlarning dunyo miqyosidagi raqobatbardoshligini ta’minlaydi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda chet tillarini o‘qitishga katta e’tibor qaratilmoqda. Prezidentning “Chet tillarini o‘qitish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”gi qarori asosida barcha ta’lim bosqichlarida chet tillarini o‘qitishning sifatini oshirish, zamonaviy o‘quv-uslubiy majmualar yaratish va o‘qituvchilarni yangi metodikalarga tayyorlash ishlari yo‘lga qo‘yilgan.

Biroq, bu jarayonda bir qator muammolar ham mavjud: o‘quvchilarning motivatsiyasi pastligi, amaliy muloqot muhitining yetishmasligi, talaffuz va grammatik xatoliklar, shuningdek, o‘qituvchilarning ayrim hollarda an’anaviy metodlarga tayanib qolishi kabilar. Shu bois, ta’limda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va o‘qitish jarayonini interfaol usullar asosida tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Chet tili o‘qitishning ahamiyati va dolzarbligi

Bugungi globallashuv sharoitida chet tillarini o‘qitish masalasi nafaqat ta’lim tizimi, balki butun jamiyat hayotida strategik ahamiyat kasb etmoqda. Chet tilini bilish zamonaviy insonning madaniy, iqtisodiy, siyosiy va texnologik rivojlanishida zarur kompetensiya sifatida qaralmoqda. Chunki hozirgi davrda fan-texnika yutuqlari, xalqaro axborot oqimlari, biznes va diplomatik munosabatlar asosan ingliz tili orqali amalga oshirilmoqda. Shu sababli chet tillarini puxta egallash, global jarayonlarda

faol ishtirok etish va dunyo miqyosidagi raqobatga tayyor bo'lish uchun muhim vosita hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ham chet tillarini o'qitish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Prezident qaror va farmonlari asosida har bir ta'lim bosqichida chet tili o'qitish tizimini tubdan yangilash, o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish, zamonaviy o'quv-uslubiy majmualar yaratish va o'quvchilar uchun interfaol muhitni shakllantirish bo'yicha izchil ishlar amalga oshirilmoqda.

Bundan tashqari, chet tilini bilish bugungi kunda xalqaro grantlar, xorijiy ta'lim dasturlari va onlayn kurslardan foydalanish imkoniyatini kengaytiradi. Bu esa yoshlarning bilim doirasini kengaytirib, ularni xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh kadrlar sifatida shakllantiradi.

Chet tili o'rganish shaxsning muloqot madaniyatini, tolerantlikni, dunyoqarashni va ijtimoiy faolligini rivojlantiradi. Bu jarayon o'quvchilarning o'z fikrini erkin bayon etish, turli millat va madaniyat vakillari bilan samarali muloqot olib borish ko'nikmasini shakllantiradi. Shu jihatdan, chet tilini o'qitishning dolzarbligi faqat ta'lim sohasida emas, balki jamiyat taraqqiyotining barcha jabhalarida namoyon bo'lmoqda.

Xulosa qilib aytganda, chet tilini o'qitishning ahamiyati shundaki, u yosh avlodni intellektual, madaniy va ma'naviy jihatdan rivojlantiradi, ularga global tafakkur va kommunikativ madaniyatni singdiradi. Dolzarbligi esa, zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatga erishishning asosiy kalitlaridan biri sifatida chet tillarini o'rganishning muqarrarligida namoyon bo'ladi.

O'qitish jarayonidagi asosiy muammolar

Metodik muammolar: ko'plab ta'lim muassasalarida darslar hanuzgacha an'anaviy usullar asosida olib boriladi. O'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishga yetarli e'tibor berilmaydi, bu esa kommunikativ kompetensiyaning sust shakllanishiga sabab bo'ladi.

O'qituvchilarning malaka darajasi: barcha o'qituvchilar zamonaviy metodik yondashuvlar, interfaol texnologiyalar yoki CEFR talablariga to'liq mos ishlay olmaydi. Ayrim hududlarda malaka oshirish kurslari yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan.

O'quv resurslari tanqisligi: chekka hududlardagi maktablarda audio, video, internet resurslari yetishmasligi sababli o'quvchilarda til muhitini shakllantirish qiyin kechadi.

O'quvchilar motivatsiyasining pastligi: ko'plab o'quvchilar chet tili o'rganishning amaliy foydasini anglamaydi, darslarni faqat baho olish vositasi sifatida ko'radi. Bu esa ta'lim samaradorligini kamaytiradi.

Baholash tizimining bir xilligi: ayrim joylarda til bilish darajasini baholashda zamonaviy xalqaro mezonlar (IELTS, CEFR, TOEFL) to'liq qo'llanilmaydi, bu esa o'quvchilarning haqiqiy til ko'nikmasini aniqlashda qiyinchilik tug'diradi.

Texnik infratuzilma muammolari: ba'zi ta'lim muassasalarida multimedia vositalari, interaktiv doskalar yoki internet tarmog'i yetarli emas, bu esa darslarda innovatsion texnologiyalardan foydalanishni cheklaydi.

Muammolarning yechim yo'llari

Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

- Motivatsiyani oshirish: o'quvchilarga til bilishning hayotiy ahamiyati haqida ma'lumot berish.
- Interfaol metodlardan foydalanish: debate, role-play, project work kabi usullarni qo'llash.
- Multimedia vositalarini qo'llash: videodarslar, audio mashg'ulotlar orqali ko'nikmalarni rivojlantirish.
- AKTni joriy etish: Zoom, Duolingo, Quizlet kabi platformalardan foydalanish.
- O'qituvchilar malakasini oshirish: CLIL, gamifikatsiya kabi yondashuvlarni o'rganish.

Zamonaviy texnologiyalarning afzalliklari

Innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonini jonlantiradi, o'quvchilarda mustaqil fikrlashni, ijodkorlikni va chet tiliga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Gamifikatsiya (o'yin elementlarini darsga kiritish), virtual darslar, onlayn platformalar, multimedia vositalari va sun'iy intellekt dasturlari chet tili o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilar interfaol muhitda o'rganadilar, bu esa ularning nutq, eshitish, o'qish va yozish ko'nikmalarini bir vaqtning o'zida rivojlantirishga imkon beradi. Ayniqsa, so'nggi yillarda sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining ta'linga kirib kelishi chet tilini o'rganishda katta burilish yasamoqda. Sun'iy intellektning chet tilini o'qitishdagi ijobiy jihatlari (positive sides):

Individuallashtirilgan o'qitish: AI o'quvchining bilim darajasini, xatolarini va o'rganish tezligini tahlil qilib, unga mos mashqlar va materiallarni avtomatik tanlaydi. Teskari aloqa va xato tahlili: ChatGPT, Grammarly, ELSA Speak kabi vositalar o'quvchining xatolarini aniqlab, darhol izoh beradi, bu esa o'rganishni tezlashtiradi.

Motivatsiyani oshirish: AI asosidagi dasturlar o'yin, ball tizimi va mukofotlar orqali o'quvchilarni faol o'rganishga undaydi.

Cheksiz resurslar: O'quvchi istalgan mavzuda interaktiv suhbatlar o'tkazishi, yozma mashqlar bajarishi yoki talaffuzni mashq qilishi mumkin.

Vaqt va joy erkinligi: Sun'iy intellekt vositalari onlayn asosda ishlaydi, bu esa o'quvchiga istalgan joyda va vaqtda mashq qilish imkonini beradi.

O'qituvchining yordamchisi sifatida: AI o'qituvchiga dars materiallari tayyorlash, mashqlar tuzish, esse va testlarni tahlil qilishda yordam beradi.

Real muloqot muhiti yaratadi: AI chatlar va ovozli suhbat tizimlari orqali o'quvchi haqiqiy muloqot tajribasini his qiladi, bu esa gapirish ko'nikmasini mustahkamlaydi.

Sun'iy intellektdan oqilona foydalanish natijasida chet tilini o'rganish jarayoni shaxsga yo'naltirilgan, tezkor, interfaol va qiziqarli tus oladi. AI texnologiyalari o'qituvchining o'rnini egallamaydi, balki uni samarali yordamchi sifatida qo'llab-quvvatlaydi. Natijada, o'quvchilar mustaqil o'rganishga intiladi, o'qituvchilar esa darsni kreativ va samarali tashkil etish imkoniga ega bo'ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, chet tili o'qitish bugungi kunda har bir shaxsning intellektual va kasbiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Til bilish nafaqat kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki insonning dunyoqarashini kengaytiradi, ijodkorlik va mustaqil fikrlash qobiliyatini ham oshiradi. Shu bois, ta'lim tizimida chet tilini o'qitish masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan.

Chet tili o'qitish jarayonida mavjud muammolar — o'quvchilarning motivatsiyasi pastligi, amaliy muloqot yetishmasligi, talaffuzdagi kamchiliklar, o'qituvchilarning an'anaviy metodlarga tayanib qolishi — o'qitish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu muammolarni hal etishning eng samarali yo'li — innovatsion texnologiyalarni o'qitish jarayoniga keng joriy etishdir.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, jumladan, interfaol metodlar, multimedia vositalari, onlayn platformalar va gamifikatsiya usullari o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularni faol ishtirok etishga undaydi. "Zoom", "Google Classroom", "Quizlet", "Kahoot", "Duolingo" kabi dasturlar orqali dars jarayonini jonlantirish, har bir o'quvchiga individual yondashuvni ta'minlash mumkin. Shuningdek, virtual ta'lim muhiti va multimedia resurslari yordamida o'quvchilarda tinglash, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini birgalikda rivojlantirish imkoniyati yaratiladi.

O'qituvchilarning malakasini oshirish, ularni yangi pedagogik va axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishga o'rgatish ham ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir. Har bir o'qituvchi darsni faqat nazariy bilim berish emas, balki o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, muammoli vaziyatlarni hal etishga, muloqot qilishga o'rgatish orqali ularni real hayotga tayyorlashi lozim.

Shunday qilib, chet tili o'qitishning dolzarb muammolarini bartaraf etish, ta'limda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va o'qituvchilar malakasini muntazam rivojlantirish orqali ta'lim tizimining samaradorligini oshirish mumkin. Natijada yosh avlod nafaqat chet tilini biladigan, balki uni amaliy faoliyatida erkin qo'llay oladigan, global dunyo bilan bemaol muloqot qila oladigan, zamon talablariga javob beradigan raqobatbardosh kadr sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarini o'qitish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi qarori.
2. Hasanov B. Chet tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalar, Toshkent, 2022.
3. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 2014.

4. Brown, H. D. Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Education, 2015.
5. Bax, S. CALL—Past, Present and Future. System Journal, 2003.
6. Godwin-Jones, R. Emerging Technologies: AI in Language Learning. Language Learning & Technology, 2021.
- Duolingo Blog. How AI is Transforming Language Learning, 2022.